

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-123>

УДК 631.11:005.6

СУТНІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ТА ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

THE ESSENCE OF THE QUALITY MANAGEMENT SYSTEMS AND FACTORS AFFECTING THE QUALITY MANAGEMENT PROCESS IN AGRICULTURE

Назаренко Сергій Анатолійович

доктор економічних наук, професор,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0432-2587>

Недоступ Дмитро Миколайович

аспірант,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2590-9442>

Nazarenko Sergey, Dmytro Nedostup

The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkassy

У статті проведено ґрунтовний аналіз значення системи управління якістю, її основних принципів, структурних елементів та сучасних підходів до управління якістю у сільськогосподарській галузі. Визначено роль системи управління якістю у забезпеченні стабільного виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції, а також наголошено на важливості контролю якості, що сприяє запобіганню контамінації вирощеної продукції та підвищенню її безпечності для споживачів. Детально розглянуто вплив системи управління якістю на гарантування харчової безпеки, включаючи аналіз механізмів та методів контролю, які сприяють зниженню ризиків забруднення продуктів. Охарактеризовано основні етапи впровадження таких систем у сільському господарстві, зокрема стандартизацію, моніторинг та сертифікацію. Проаналізовано сучасні дослідження, практики та технологічні рішення, що сприяють забезпеченню високої якості аграрної продукції. Особливу увагу приділено законодавчому регулюванню якості продукції в Україні.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція, управління якістю, харчові продукти, аграрна галузь, розвиток.

The article provides a comprehensive analysis of the significance of quality management systems, their fundamental principles, structural elements, and modern approaches to quality management in the agricultural sector. It emphasizes the crucial role of quality management systems in ensuring stable production of high-quality agricultural products while highlighting the importance of quality control mechanisms that prevent contamination and enhance food safety. The study explores the impact of quality management systems on food security, detailing various control mechanisms and methodologies that minimize risks associated with product contamination and non-compliance with safety standards. Additionally, the article characterizes the key stages of implementing quality management systems in agriculture, including standardization, monitoring, certification, and compliance with international quality assurance practices. Special attention is given to modern research, innovative approaches, and technological advancements that contribute to maintaining high agricultural product quality. The study also reviews best practices in integrating digital solutions into quality management, such as automated monitoring systems, blockchain for supply chain transparency, and AI-driven predictive analytics for risk assessment. Moreover, the paper examines the role of regulatory frameworks and legislative measures in maintaining agricultural product quality, with a specific focus on Ukraine's legal framework and its alignment with global standards. The impact of international regulations, trade policies, and certification requirements on the competitiveness of agricultural products in global markets is also discussed. The article underscores the importance of continuous improvement in quality management practices, stakeholder collaboration, and adaptation to evolving consumer expectations and market demands. Lastly, recommendations are provided on optimizing quality management systems to enhance efficiency, reduce production losses, and ensure compliance with national and international standards.

Keywords: agricultural products, quality management, food products, agricultural industry, progress.

Постановка проблеми. Якість сільськогосподарської продукції є однією з ключових складових сталого розвитку сільського господарства. Вона впливає на безпеку харчових продуктів, здоров'я споживачів, економічну стабільність виробників і навколишнє середовище.

Процес управління якістю сільськогосподарської продукції є ключовим аспектом аграрної галузі, що забезпечує не лише економічну стабільність, а й сприяє сталому розвитку та продовольчій безпеці. Якість сільськогосподарської продукції є багатограним поняттям, що включає в себе як фізичні характеристики, такі як розмір, колір та форма, так і органолептичні властивості, безпеку для здоров'я, а також екологічні аспекти виробництва.

Постановка проблеми в сфері управління якістю сільськогосподарської продукції включає в себе кілька ключових аспектів:

1) Збільшення обсягів виробництва. Зі зростанням населення і підвищенням попиту на продукти харчування, аграрні підприємства змушені збільшувати обсяги виробництва. Це може призвести до компромісу в якості продукції.

2) Зміна клімату і екологічні фактори. Кліматичні зміни та екологічні проблеми, такі як забруднення, посухи і повені, впливають на якість сільськогосподарської продукції. Управління якістю повинно враховувати ці фактори та адаптуватися до них.

3) Стандартизація і регуляція. Сільськогосподарська продукція підпадає під суворі стандарти якості та регуляції. Відповідність цим стандартам є складним завданням для виробників, що вимагає ефективних систем контролю якості.

4) Використання пестицидів та добрив. Застосування хімічних речовин у сільському господарстві може впливати на якість продукції та здоров'я споживачів. Управління якістю повинно забезпечити безпечне використання цих речовин і мінімізувати їх негативний вплив.

5) Технологічні інновації. Нові технології, такі як генетична модифікація, автоматизація і датчики, можуть підвищити якість продукції. Проте їх впровадження також може створювати ризики і виклики.

6) Споживчі вимоги та ринкові тренди. Сучасні споживачі все більше зацікавлені в органічних, натуральних і здорових продуктах. Управління якістю повинно відповідати цим вимогам і враховувати ринкові тренди.

Таким чином, проблема управління якістю сільськогосподарської продукції включає в себе комплекс питань, що вимагають всебічного підходу, інновацій і ефективного контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження в галузі управління якістю сільськогосподарської продукції включають роботу різних науковців та організацій, але серед найбільш відомих імен, які проводили аналіз досліджень та публікацій у цій галузі, можна виділити наступні:

– Джозеф М. Джуран: хоча Джуран більше відомий своєю роботою в області управління якістю в промисловості, його ідеї також мали вплив на сільське господарство. Він є одним з основоположників концепції "якості" та її системного управління.

– Едвард Демінг: він також більше відомий своїм внеском у промислове виробництво, але його принципи управління якістю, такі як цикл "плануй-роби-перевір-дій" (PDCA), знайшли застосування у різних галузях, включаючи сільське господарство.

– Філіп Кросбі: його концепція "нуль дефектів" також має значення в контексті управління якістю сільськогосподарської продукції.

Ці вчені зробили значний внесок у розуміння управління якістю, і їхні ідеї вплинули на різні галузі, включаючи сільське господарство. Крім того, в галузі сільського господарства існує багато інших дослідників, які зосереджуються на конкретних аспектах якості продукції, включаючи безпеку, органічне вирощування, ефективність виробництва та інші теми, пов'язані з якістю: Лаврова Тетяна, Валентина Гладка, Сергій Козлов, Олександр Ляшенко, Ірина Ковальчук, Микола Петровський.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення та аналіз основних аспектів системи управління якістю сільськогосподарської продукції. Вона розглядає ключові фактори, що впливають на якість продукції, та пропонує підходи до забезпечення високих стандартів якості у сільському господарстві. Стаття досліджує значення та основні принципи системи управління якістю, виклики та перспективи, з якими стикається агропромисловий сектор в процесі управління якістю сільськогосподарської продукції, наводить рекомендації щодо впровадження системи управління якістю в сільському господарстві та покращення системи контролю якості в цьому секторі.

В результаті, стаття покликана запропонувати практичні рекомендації для сільськогосподарських підприємств, спрямовані на забезпечення високої якості продукції та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Маючи одні з найкращих сільськогосподарських земель у світі, Україна є провідним виробником соняшнику, пшениці, сої, кукурудзи та іншої сільськогосподарської продукції. Аграрний сектор також є одним з ключових секторів економіки. За даними Світового банку, внесок аграрного сектору, до 24.02.2022 року, у ВВП становив близько 14 відсотків, на рахунок сектору припадало до 38 відсотків загального експорту. Попри це все, потенціал сектору не використовується повною мірою: за умови підвищення ефективності якості сільськогосподарської продукції, додаткових інвестицій та припинення військових дій, виробництво в аграрному секторі може зрости вдвічі або втричі. Для досягнення успіху, агровиробникам потрібно звернути увагу на якість вирощеної продукції, адже, в умовах війни, вектор руху економіки та більшої частини експорту, спрямований на «західного» споживача, в якого досить високі вимоги щодо якісних показників сільськогосподарської продукції.

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки, яка забезпечує харчування та інші життєво необхідні ресурси. У сучасному світі якість сільськогосподарської продукції має вирішальне значення, оскільки вона впливає на здоров'я споживачів, конкурентоспроможність виробників і екологічну стійкість. Система управління якістю є ключовим інструментом для досягнення високих стандартів та забезпечення стабільної роботи всієї галузі.

Управління якістю в сільському господарстві охоплює всі етапи виробництва – від вирощування до переробки та постачання продукції на ринок. Якісні системи контролю допомагають запобігти контамінації, покращити врожайність і забезпечити стабільність постачання. Якість сільськогосподарської продукції значно впливає на конкурентоспроможність підприємств на глобальному ринку.

Чинники, які впливають на якість сільськогосподарської продукції, можна розділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники включають кліматичні умови, які суттєво впливають на ріст і розвиток рослин та тварин,

а також на ризики хвороб та шкідників. Сюди також відноситься застосування агрохімікатів та добрив, які можуть підвищити врожайність, але водночас вплинути на екологічну якість продукції.

Внутрішні чинники пов'язані з генетикою рослин і тварин, використанням сучасних технологій вирощування та збору врожаю, а також управлінням післязбиральними процесами, такими як зберігання та транспортування. Інноваційні технології, зокрема автоматизація та цифровізація, можуть суттєво покращити ефективність управління якістю, дозволяючи контролювати процеси в режимі реального часу та приймати обґрунтовані рішення [5, с. 2].

Система управління якістю є структурованим підходом до контролю та покращення якості продукції. Вона включає в себе стандарти, процеси та методи, що дозволяють забезпечити, щоб продукція відповідала встановленим вимогам та стандартам. Для сільськогосподарської галузі це означає:

- безпека харчових продуктів: система управління якістю гарантує, що продукція відповідає санітарно-гігієнічним вимогам та не містить шкідливих речовин чи мікроорганізмів, що можуть зашкодити здоров'ю людей.

- конкурентоспроможність: система управління якістю допомагає виробникам досягти високих стандартів, що робить їх продукцію більш привабливою для споживачів. Це, в свою чергу, сприяє збільшенню продажів та розширенню ринків.

- екологічна стійкість: система управління якістю заохочує використання екологічно чистих технологій і практик, що сприяє збереженню навколишнього середовища та зменшенню негативного впливу на природу.

- трасування та контроль: система управління якістю включає механізми трасування, що дозволяє виробникам відстежувати продукцію від поля до столу. Це сприяє швидкому реагуванню на можливі проблеми та забезпечує прозорість виробничих процесів [3 с. 181].

Система управління якістю сільськогосподарської продукції включає декілька основних компонентів:

- стандартизація: використання міжнародних та національних стандартів для визначення вимог до продукції та процесів.

- контроль якості: регулярний моніторинг та тестування продукції на різних етапах виробництва, від збору врожаю до упаковки та доставки.

– сертифікація: проходження сертифікаційних процесів, що підтверджують відповідність продукції встановленим стандартам.

– навчання та підготовка персоналу: забезпечення, щоб працівники були належним чином підготовлені та знали вимоги системи управління якістю.

– постійне покращення: застосування принципів постійного вдосконалення для підвищення ефективності та якості продукції.

Система управління якістю сільськогосподарської продукції є необхідним інструментом для забезпечення безпеки, конкурентоспроможності та екологічної стійкості галузі. Вона дозволяє виробникам гарантувати високу якість продукції, забезпечуючи при цьому прозорість та контроль за виробничими процесами. Впровадження ефективної системи управління якістю сприяє підвищенню довіри споживачів та забезпечує стабільне зростання галузі в умовах сучасного ринку.

До основних принципів управління якістю в сільському господарстві, заснованих на міжнародних стандартах і загальних концепціях ефективного менеджменту належать:

1) Орієнтація на клієнта: основним завданням є задоволення потреб клієнтів. Компанії прагнуть передбачити очікування клієнтів і перевершити їх, що сприяє стійкому успіху.

2) Лідерство: успіх організацій залежить від сильного та цілеспрямованого керівництва. Лідерство передбачає наявність чіткого бачення і добре визначених ролей у команді, що сприяє постійному вдосконаленню якості та інноваціям.

3) Залучення людей: співробітники є ключовим ресурсом для організації. Важливо підтримувати мотивацію та залученість працівників не лише до виконання їхніх обов'язків, але й до більш широких цілей компанії.

4) Процесний підхід: цей принцип забезпечує, що компанія дотримується добре продуманих процесів, які сприяють ефективності та якості. Процесний підхід також сприяє швидкості та ефективності роботи.

5) Управління відносинами: цей принцип сприяє встановленню та підтримці відносин з постачальниками, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами. Відносини мають бути взаємовигідними і спрямованими на довгострокову співпрацю.

6) Постійне вдосконалення: компанії повинні постійно шукати способи вдосконалення процесів та продукції. Це включає

отримання відгуків і використання їх для поліпшення продукції та послуг.

7) Системне управління: цей принцип передбачає розгляд організації як цілого, де всі процеси пов'язані між собою. Системне управління допомагає забезпечити узгодженість і ефективність усього підприємства [4. с. 209].

Система управління якістю відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки харчових продуктів. Дослідження показують, що впровадження систем управління якістю може допомогти зменшити ризики зараження та забезпечити стабільну якість харчових продуктів. До ключових аспектів та актуальних досліджень щодо впливу систем управління якістю на безпеку харчових продуктів належать:

– контроль ризиків. Системи управління якістю допомагають визначити та контролювати ризики в харчовому ланцюжку. Наприклад, впровадження стандартів якості та проведення аудиту дозволяє ідентифікувати критичні точки та впроваджувати заходи для зменшення ризиків (Emerald Insight).

– технологічні інновації. Нові технології, такі як спектроскопія, теплові та нетеплові технології, та біосенсори допомагають забезпечити високу якість харчових продуктів. Ці технології дозволяють швидко та ефективно аналізувати продукти на наявність можливих загроз, що зменшує ризик зараження та покращує якість [6].

– управління ланцюжком постачання. Система управління якістю також допомагає контролювати ланцюжок постачання, від ферми до столу, забезпечуючи відповідність стандартам безпеки та якості на кожному етапі. Це включає управління ризиками, пов'язаними з транспортуванням, зберіганням та обробкою харчових продуктів [7].

Загалом, системи управління якістю допомагають забезпечити безпеку харчових продуктів, впроваджуючи стандарти та інноваційні технології. Це дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити високу якість харчових продуктів.

Інтеграція систем управління якістю в сільське господарство вимагає належного навчання та інфраструктури. За даними Андріцук В.Г., ключовим фактором успішної інтеграції є участь фермерів та інших учасників ланцюга постачання. Інвестиції в технології та інструменти моніторингу також відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного управління якістю [1 с. 284].

Система управління якістю в сільському господарстві охоплює всі етапи виробництва – від підготовки ґрунту та вирощування культур до збору врожаю та обробки продукції. Важливість впровадження системи управління якістю в сільському господарстві полягає в наступному:

– забезпечення безпеки продуктів харчування: система управління якістю гарантує, що продукція відповідає санітарним та гігієнічним вимогам, що зменшує ризики виникнення захворювань.

– підвищення конкурентоспроможності: впровадження системи управління якістю підвищує репутацію виробника та його конкурентоспроможність на ринку.

– оптимізація процесів виробництва: система управління якістю дозволяє оптимізувати виробничі процеси, зменшити відходи та підвищити продуктивність.

– екологічна стійкість: завдяки впровадженню системи управління якістю можна мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище [2].

До основних стандартів системи управління якістю, в аграрній сфері, відносять наступні:

– ISO 9001: загальний стандарт систем управління якістю, що застосовується в різних галузях, включаючи сільське господарство.

– ISO 22000: стандарт, орієнтований на системи управління безпекою харчових продуктів.

– Global GAP: стандарт, що використовується у сільському господарстві для забезпечення безпеки та якості сільськогосподарської продукції.

Впровадження системи управління якістю в сільському господарстві вимагає комплексного підходу, що охоплює кілька ключових кроків, необхідних для її ефективного впровадження:

1) Визначення політики та цілей якості: встановить конкретні цілі та політику, яка відображає ваші прагнення щодо якості. Ці цілі повинні бути чіткими, вимірюваними та комунікованими всередині організації [8].

2) Проведення внутрішнього аудиту: аналіз існуючих систем та процесів допомагає визначити сильні та слабкі сторони, а також відповідність стандартам та вимогам. Це допоможе визначити сфери для вдосконалення та покращення операційної ефективності.

3) Залучення зацікавлених сторін: підтримка від керівництва та працівників є вирішальною для успішного впровадження системи управління якістю. Важливо, щоб

усі розуміли цілі та переваги системи якості і були готові працювати над їх досягненням.

4) Створення команди для керування проектом: команда повинна складатися з представників різних відділів, які будуть задіяні у впровадженні системи управління якістю. Ролі та обов'язки повинні бути чітко визначені для кожного члена команди.

5) Розробка процедур і документації: необхідно розробити стандартні процедури, документацію, та механізми для контролю та відстеження виконання системи управління якістю. Документація повинна бути простою та зрозумілою, з використанням графічних елементів для кращого розуміння.

6) Постійний контроль і моніторинг: регулярні зустрічі та перевірки забезпечують ефективність системи управління якістю. Важливо мати системи для відстеження показників якості та проведення коригуючих дій у випадку виявлення невідповідностей

7) Впровадження системи для зворотного зв'язку та відгуків: важливо мати механізм для обробки скарг та зворотного зв'язку від клієнтів, а також систему.

8) Навчання та розвиток співробітників: впровадження системи управління якістю вимагає навчання та підвищення кваліфікації співробітників. Тренінги повинні включати не тільки основи системи управління якістю, але і специфічні навички, необхідні для підтримки системи управління якістю [9].

Ці кроки допоможуть забезпечити ефективне впровадження системи управління якістю в сільському господарстві та досягти високих стандартів якості.

Незважаючи на значні переваги систем управління якістю, існують і виклики, такі як вартість впровадження та необхідність постійного навчання персоналу. На думку професора, Петровського М., технологічні інновації можуть допомогти подолати ці виклики і забезпечити більшу ефективність систем управління якістю.

До ключових чинників, які впливають на процес управління якістю в сільському господарстві можна віднести:

1) Технологічні інновації. Використання сучасних технологій та обладнання підвищує ефективність та якість виробництва. Впровадження автоматизації, дронів, GPS та інших технологій дозволяє оптимізувати процеси та зменшити втрати.

2) Наукові розробки та дослідження. Сучасні наукові дослідження сприяють розробці нових сортів культур, методів захисту

від шкідників та хвороб, а також ефективних технологій обробки землі.

3) Освіта та підготовка персоналу. Кваліфікація працівників сільського господарства є ключовим чинником якості. Постійне навчання та підвищення кваліфікації персоналу допомагає впроваджувати нові методи та технології.

4) Екологічна свідомість. Врахування екологічних аспектів виробництва допомагає не лише захищати довкілля, але й покращує якість продукції, оскільки споживачі все більше звертають увагу на екологічну чистоту продуктів.

5) Нормативно-правова база. Дотримання державних та міжнародних стандартів і регуляцій впливає на якість продукції. Сертифікація та дотримання вимог органічного виробництва також можуть бути чинниками, які сприяють підвищенню якості.

6) Ринкові вимоги та споживчі тенденції. Ринковий попит визначає, якою має бути продукція. Орієнтація на споживчі вимоги та тенденції допомагає адаптувати виробництво до сучасних стандартів якості [10 с. 140–142].

Сільськогосподарська продукція відіграє критично важливу роль в забезпеченні продовольчої безпеки та підтримці економічного розвитку багатьох країн. Зважаючи на швидкий ріст населення та зміни клімату, питання якості сільськогосподарської продукції стає особливо актуальним. Сучасні дослідження і практики зосереджені на декількох ключових напрямках, які допомагають забезпечити високу якість продукції. У даній статті спробуємо розглянути ці напрямки, спираючись на актуальні дослідження.

1) Генетична модифікація та біотехнології. Генетична модифікація рослин та використання біотехнологій дозволяють розробляти сорти, стійкі до шкідників, хвороб, та несприятливих погодних умов. Це сприяє зменшенню використання пестицидів і гербіцидів, що позитивно впливає на якість кінцевої продукції. Наприклад, сорти кукурудзи з генетичною модифікацією, що стійкі до шкідників, дозволяють зменшити використання хімічних засобів і, як наслідок, зменшити ризик залишків хімікатів у продукції.

2) Стійке землеробство та органічне сільське господарство. Стійке землеробство включає в себе практики, які зменшують негативний вплив на навколишнє середовище та сприяють довгостроковій продуктивності. Це включає ротацію культур, використання покривних культур, та мінімізацію обробітку

ґрунту. Органічне сільське господарство, в свою чергу, уникає використання синтетичних хімічних речовин, віддаючи перевагу природним методам. Такі підходи допомагають підвищити якість продукції за рахунок зменшення вмісту шкідливих хімічних речовин.

3) Технології точного землеробства. Точне землеробство використовує технології, такі як GPS, сенсори, та дрони, для оптимізації використання ресурсів і покращення якості продукції. Ці технології дозволяють агровиробникам контролювати параметри, такі як рівень вологості ґрунту та стан рослин, що дає змогу вчасно реагувати на зміни та запобігати втратам. Це призводить до більш ефективного використання добрив та води, що, в свою чергу, позитивно впливає на якість продукції.

4) Моніторинг та управління після збору врожаю. Практики, пов'язані з післязбиральною обробкою, мають суттєвий вплив на якість продукції. Сучасні технології дозволяють контролювати умови зберігання, такі як температура і вологість, щоб зберегти якість продуктів. Наприклад, використання контролю температури та вакуумних пакувальних систем допомагає зберегти свіжість продукції на тривалий період.

5) Тести якості та сертифікація. Для забезпечення високої якості сільськогосподарської продукції важливим є проведення тестів якості та отримання відповідної сертифікації. Стандарти, такі як ISO 22000 та GlobalGAP, встановлюють вимоги до безпеки харчових продуктів та забезпечують споживачів гарантією якості. Сучасні методи тестування, включаючи ДНК-аналіз та інші лабораторні процедури, дозволяють визначити якість продукції на різних етапах виробництва та зберігання [11 с. 324–326].

Сучасні дослідження та практики, які використовуються для забезпечення якості сільськогосподарської продукції, зосереджені на різних аспектах – від генетичної модифікації до технологій точного землеробства та післязбиральної обробки. Застосування цих підходів допомагає не тільки підвищити якість продукції, а й сприяє стійкому розвитку сільського господарства, забезпечуючи здоров'я та безпеку для споживачів.

Законодавча база в сфері регулювання якості сільськогосподарської продукції в Україні є досить обширною і включає кілька ключових законів та нормативних актів. Ось основні аспекти:

1) Закон України "Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин": цей закон регулює порядок здійснення державного контролю в сфері харчових продуктів, визначає органи, що здійснюють контроль, та їх повноваження.

2) Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів": закон визначає основні принципи забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, включаючи маркування, пакування, транспортування, зберігання та реалізацію, встановлює вимоги до виробництва, обігу та контролю за харчовими продуктами.

3) Державні стандарти (ДСТУ): існують численні державні стандарти, які визначають вимоги до якості різних видів сільськогосподарської продукції, таких як зерно, молочні продукти, м'ясо, овочі та фрукти.

4) Санітарні та фітосанітарні заходи: ці заходи спрямовані на захист здоров'я людей, тварин та рослин. Вони включають фітосанітарний контроль, ветеринарний контроль та санітарно-гігієнічні вимоги до продукції.

5) Органи державного контролю: основними органами, що здійснюють контроль за якістю сільськогосподарської продукції, є Держпродспоживслужба (Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів) та інші спеціалізовані установи.

6) Міжнародні угоди та стандарти: Україна також бере участь у міжнародних угодах та використовує міжнародні стандарти, такі як стандарти Кодексу Аліментаріус, які регулюють безпечність та якість харчових продуктів.

Ці нормативні акти забезпечують комплексний підхід до регулювання якості сільськогосподарської продукції в Україні, сприяючи захисту здоров'я споживачів і забезпеченню конкурентоспроможності української продукції на міжнародних ринках.

Загальне державне регулювання якості сільськогосподарської продукції здійснює Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Авто-

номної Республіки Крим та центральні органи виконавчої влади областей, районів, міст Києва та Севастополя.

Органами із спеціальною компетенцією в галузі регулювання якості та безпеки сільськогосподарської продукції під час її виробництва, зберігання, транспортування, реалізації є уповноважені центральні органи виконавчої влади в галузі охорони здоров'я, захисту прав споживачів, стандартизації, метрології та сертифікації, ветеринарної медицини, карантину рослин, їхні органи в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах Києві та Севастополі у межах їхньої компетенції [12].

Наприклад, у складі Міністерства аграрної політики України функціонує Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, яка, в тому числі, здійснює контроль якості сільськогосподарської продукції та сировини під час їх виробництва, збереження та реалізації, у тому числі при проведенні експортно-імпорتنих операцій. До її компетенції належить також здійснення моніторингу стану кількісного та якісного зберігання зерна і продуктів його переробки, бобових та олійних культур і сировини, а також ринку зернових культур.

Висновки. Система управління якістю сільськогосподарської продукції є критичним елементом забезпечення безпеки харчових продуктів та конкурентоспроможності на ринку. Впровадження сучасних систем і стандартів управління якістю допомагає підвищити якість продукції, знизити ризики контамінації та забезпечити стабільність постачання. Однак для успішної інтеграції систем управління якістю необхідна активна участь усіх учасників ланцюга постачання, а також інвестиції у нові технології.

Врахування та комплексне застосування наведеної, в даному дослідженні, інформації, забезпечить агровиробнику ефективне управління якістю в сільському господарстві, сприяючи зростанню продуктивності та конкурентоспроможності його продукції та агробізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Петрига О. М., Яворська Т. І., Прус Ю. О., Економіка аграрного підприємства. Мелітопіль. 2016., 490 с.;
2. Биба В.В., Теницька Н.Б. Якість продукції як чинник конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. № 12. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (дата звернення 27.11.2024 р.)
3. Горючий В., Тимчук С. Менеджмент фермерських господарств. Київ : Центр навчальної літератури. 2019, 366 с.

4. Зінчук Т. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи. Київ : Центр навчальної літератури 2019., 494 с.
5. Pre-Harvest and Postharvest Factors Affecting Quality and Shelf Life of Harvested Produce. 26 January 2023. URL: <https://www.intechopen.com/chapters/87184> (дата звернення 15.12.2024 р.)
6. Recent Advances in the Food Safety and Quality Management Techniques. 28 May 2023. URL: https://www.mdpi.com/journal/foods/special_issues/Food_Safety_Quality_Management_Techniques (дата звернення 15.12.2024 р.)
7. Challenges in the implementation of food safety and quality assurance systems in small-scale fisheries. 11 January 2023. URL: <https://academic.oup.com/fqs/article/doi/10.1093/fqsafe/fyad07/6984736> (дата звернення 18.01.2025 р.)
8. Quality Management Systems: A Guide for Food and Farm Businesses. 18 January 2021. URL: <https://www.ams.usda.gov/services/local-regional/research-publications/quality-management-systems-guide> (дата звернення 18.01.2025 р.)
9. 10 Key Steps for Implementing a QMS, une 2, 2021 By Philippe Charbon, President, Apsalys. URL: <https://www.mastercontrol.com/au/gxp-lifeline/10-key-steps-for-implementing-a-qms> (дата звернення 18.01.2025 р.)
10. Лазоренко Т. В., Пермінова С. О. Основи менеджменту, навч. посіб. для студентів, 2021 м. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 166 с.
11. Сиренко В.Ф . Проблеми правового регулювання якості сільськогосподарської продукції. *Держава і право*. 2012. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64577/104-Sirenko.pdf?sequence=1](http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64577/104-Sirenko.pdf?sequence=1) (дата звернення 22.02.2025 р.)

REFERENCES:

1. Petryha, O. M., Yavorska, T. I., & Prus, Y. O. (2016). *Ekonomika ahrarnoho pidpriemstva* [Economics of agricultural enterprise]. Melitopil. 490 p.
2. Byba, V. V., & Tenytska, N. B. (2017). Yakis produktsiyi yak chynnyk konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Product quality as a factor of enterprise competitiveness]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 12. URL: <http://economyandsociety.in.ua> (accessed October 27, 2024)
3. Horovyi, V., & Tymchuk, S. (2019). *Menedzhment fermerskykh hospodarstv* [Management of farm enterprises]. Kyiv: Tsentr navchalnoyi literatury. 366 p.
4. Zinchuk, T. (2019). *Ahrarna polityka Yevropeyskoho Soyuzu: Vykylyky ta perspektyvy* [Agricultural policy of the European Union: Challenges and prospects]. Kyiv: Tsentr navchalnoyi literatury. 494 p.
5. IntechOpen. (2023, January 26). Pre-harvest and postharvest factors affecting quality and shelf life of harvested produce. URL: <https://www.intechopen.com/chapters/87184> (accessed December 15, 2024)
6. MDPI. (2023, May 28). Recent advances in the food safety and quality management techniques. URL: https://www.mdpi.com/journal/foods/special_issues/Food_Safety_Quality_Management_Techniques (accessed December 15, 2024)
7. Oxford Academic. (2023, January 11). Challenges in the implementation of food safety and quality assurance systems in small-scale fisheries. URL: <https://academic.oup.com/fqs/article/doi/10.1093/fqsafe/fyad07/6984736> (accessed January 18, 2025)
8. USDA. (2021, January 18). Quality management systems: A guide for food and farm businesses. URL: <https://www.ams.usda.gov/services/local-regional/research-publications/quality-management-systems-guide> (accessed January 18, 2025)
9. Charbon, P. (2021, June 2). 10 key steps for implementing a QMS. URL: <https://www.mastercontrol.com/au/gxp-lifeline/10-key-steps-for-implementing-a-qms/> (accessed January 18, 2025)
10. Lazorenko, T. V., & Perminova, S. O. (2021). *Osnovy menedzhmentu: Navchal'nyy posibnyk dlya studentiv* [Fundamentals of management: A textbook for students]. Kyiv: KPI im. Ihorya Sikorskoho. 166 p.
11. Sirenko, V. F. (2012). *Problemy pravovoho rehulyuvannya yakosti sil'skohospodars'koyi produktsiyi* [Problems of legal regulation of agricultural product quality]. *Derzhava i pravo*. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/64577/104-Sirenko.pdf?sequence=1> (accessed February 22, 2025)